

atenció, ací tenim significats diferents dels de *dèria* del Principat, que en fan un mot diferent, i arribarien a poder fer pensar que és diferència radical i que hi ha manca de connexió. Tanmateix no deu ser tant: la relació pot ser-hi. També entre l'*endèria* de Mallorca i la de Menorca hi ha prou divorci semàntic: en una i altra hi ha un sentit desvaloratiu (el de *dèria* no deixa de ser-ho, però amb un altre caràcter).

Desvaloració podríem dir despectiva a Mall., comiserativa a Menorca: *endèries* són 'coses menyspreables, trastos, estris sense valor' per als mallorquins, 'dificultats, tribulacions' per als menorquins, si bé mirades amb ulls irònics, que no s'hi commouen: així es mira Ruiz i Páblo (deixant veure el mig-riure sardònic a força d'extremar les expressions de pena) la cassussa que passen dos infeliços i joves germans: ella que «ja anava perdent el costum de mastegar», enfarfegada de carrinclona literatura sentimental, ell «que era de bona barra, passava les *endèries* i feia una cara d'extremunciat que a la gent caritativa rompia el cor» (*Classes Passives* 1, *IdOr.* III, 62). En els passatges d'*endèria* que se citen de glosadors mallorquins («hi ha misèries / entre'l vellut, la seda i les *endèries*», *DAG.*) i de les rondalles d'AMAlcover, no hi ha humor ni complexitat sinó simple menyspreu, que nega francament tota importància: «no hu pagava acalarme per aquesta *endèria*» (baixar-se a collir un objecte qualsevol, una cosa de no-res); a una noieta una riuada se li ha endut objectes de molt poc preu, com un ganivetet: «una guinavetota, es garbellot i es bu-dellots» i va preguntant si algú els ha trobats, entre altres persones, a una «mala vellota» de qui sembla desconfiar, i que la rebutja: «no tengues ànsia que me n'estoig[me'n guardi, me les desi] cap d'aquestes *endèries* teves» (I, 81); «despectivament per a persona o animal molt magre o molt petit» (*AlcM*).

És clar que no deixa d'haver-hi trets semàntics en comú amb les *dèries* dels parlars continentals: amb la *dèria* barcelonina que també implica matís disminuïdor, sobretot en els exemples literaris més antics; encara més amb la d'Açanui, on hi ha franc menyspreu, amb matís agreujat ací per anar acompanyat d'una actitud que condemna, que desaprova: flaca condemnable a Açanui, flaca menyspreable a Mallorca, flaca que demana compassió sense obtenir-ne a Menorca. No seria incompatible això amb la suggerida connexió aràbiga (a base del menyspreu que mereix el donar massa importància a coses que no en tenen, insistint-hi massa), però tanmateix fóra més planer en *endèria*, partir del simple menyspreu. I precisament per aquest costat es troba un lligam que mouria cap a un altre quadrat la búixola etimològica: com hem vist a *ANDERRIS* aquest mot tenia primitivament *-r*-simple i no *-erri*, i el sentit d'objectes sense valor, trastos' (*enderris*, «Ripoll: mals endreços, cachivaches», *DAG.*, Olot, Rupit, *AlcM*), ni més ni menys que *andèries*, junt amb el de 'capfoguers' que li era propi i primari.⁸ Tanmateix ací l'etimologia és una altra, el celto-basc *ANDERE*, com he exposat en l'article corresponent.

I també en balear el nostre *andèria* ha funcionat al·trament com a masculí. Si *AlcM* dona *endèria* per a «persona o animal molt magra o molt petit», el *Damen* porta «*andèri* = *aczèb*», definit «hombre pequeño, mal tallado y enfadoso», i el declara explícitament masculí. Hi ha, doncs, base suficient per suposar que el celtisme *andèri* m. pogué convertir-se en un femení *andèria* (especialment allà on *misèria* es pronuncia *miseri*, i on es vacilla entre *miquèri* i *miquèria* [veg. la nota de Spitzer, *LexikK*] i *ànsia/ànsi*), i no fóra pas impracticable d'arribar des d'aquest *andèria*, *endèria*, a *enderiar-se* i *dèria*, a base de falsa suposició de prefix. Però és més convincent d'admetre que tant l'etimologia cèltica, com l'aràbiga i com la construïda sobre *idea* siguin fundades i continguin parts de veritat: el *dèria* i l'*endèria* moderns resultarien de la convergència de les tres fonts i de la confluència de tots tres corrents. Això sí que donaria fàcil abast a cobrir els punts flacs i les explicacions insuficients que hem observat en totes tres teories.⁹ El lligar i trànsit d'una base a l'altra establiria el verb *enderiar-se* del Princ.: aquest ha estat menys generalment conegut que *dèria*, etc.; no el registra encara ni tan sols el *DFa.*, i no en sé testimonis anteriors a Pons i Massaveu (1893, *AlcM*), però se n'ha escampat molt l'ús entre els escriptors del S. XX (veg. cites allf).

Per als DERIV., veg. en el cos de l'article.

¹ Havent seguit aquesta secció «Cogido al vuelo» en prop d'un centenar de números de la revisteta de Mn. Soldevilla, vaig constatar que era tota ella de llenguatge perfectament observat, una veritable fotografia costumista de la vida local, amb el parlar dels seus devots i devotes, en el qual no vaig sorprendre ni una sola falta, ni un sol mot foraster als parlars de Llitera. Potser *dèria* no és allí un mot generalment usat (en el veí poblet d'Alins no me'l confirmaren, però ni l'informant d'Alins era dels més entesos en vocabulari ni es fàcil de poder fer-se comprovar i explicar els mots del llenguatge afectiu per la gent rústica). — ² No és clar que hi hagi relació amb certs mots bascos, que en part poden partir d'ací, però almenys encruats amb arrels basques genuïnes: bisc. *deto*, *detu*, *deta* «empeño, manía, obstinación» (Azkue, i *Supl.*); i allí sospita romanisme, però potser pensant més en DEBITUS que en IDEA, el bisc. *idea* «arango» (cf. *ideka/ideako*, i *idetu*), però no sé si aquí no es tracta de (*b*)*ide* 'camí'; també hi ha un *detute* = *detu*, però això té aire de forma verbal substantivada, cf. *det* 'jo tinc'. — ³ No hi havia gens de paritat amb el cas d'un mot *ieda* de Còrsega < **ieda* < *ideja*. De res no serveix allegar que en català també pronuncia *ideja* la gent popular; en català, com en portuguès, etc., això no condueix a passar a *-èria*, ni tan sols es pot dir ben bé que ho faciliti. Per a la *-r*-tampoc valdria la pena d'esmentar que hi ha hagut *idera* < *idea* en alguns parlars bascos (cita de Schuchardt a propòsit de *oestera* < *hostia*, *Wiener Sitzber.*, vol. 202, IV, 22-23): en basc és corrent, poc menys que normal, l'addició d'una *-r*-intervocàlica: